

TOFIG İSMAYIL OĞLU HACIYEV

MURAT KÜÇÜK

Yalnız Azerbaycan filolojisinin değil, Türk dünyasının tanınmış bilim adamı, filoloji ilimleri doktoru, Memmed Emin Resulzade adına Bakü Devlet Üniversitesi Profesörü, Türk Dil Kurumunun şeref üyesi Tofig İsmayıl oğlu Hacıyev, 1 Mayıs 1936 tarihinde Bakü'nün Cebrayıl bölgesinin Soltanlı köyünde doğmuştur. Burada 1953 yılında orta öğrenimini tamamlamış, 1953-1958 yılları arasında da Bakü'de Azerbaycan Devlet Üniversitesinde eğitim görmüştür. Bu üniversitenin filoloji fakültesinden çok iyi dereceyle mezun olmuştur.

“Tofig Hacıyev, 1958-1961 yıllarında aspirantura (Master) eğitimini tamamlamış ve 1962 yılının Martında “Azerbaycan Dilinin Cebrayıl Şivesi” konusunda namizedlik (ilmler adaylığı) (danışmanı: M.Ş. Şireliyev), 1969'da XX. *Asrın Evvellerinde Azerbaycan Edebî Dili* konusunda doktora tez savunmasını sunmuştur.

1962 yılının Mart ayında doçent, 1969'un Haziranında da doktor olmuştur. Tofig Hacıyev, 1962-1968 yılları arasında Azerbaycan Pedagoji Diller Enstitüsünde doçent olarak görev yapmış, 1969-1970'te Azerbaycan Devlet Üniversitesinin Azerbaycan Dilçiliyi Kürsüsünde doçent olmuş, 1971 yılının Haziran ayından itibaren aynı üniversitenin Türkoloji kürsüsünde profesör olarak çalışmaya başlamıştır. 1985 yılının Mart ayından bugüne kadar Türkoloji Kürsüsünün başkanıdır. Tofig Hacıyev, bir süre Azerbaycan Haricî Diller Enstitüsünde de görev yapmıştır.

Prof.Dr. Tofig Hacıyev, Fuzûlî'nin dili konusundaki ilk makalesini öğrenciyken yazmış ve bu makale, *Azerbaycan Gencleri* gazetesinde yayımlanmıştır. Aspirantura yıllarında, edebî dil ve üslûp konuları ile Azerbaycan edebî dilinin çeşitli problemleriyle ilgili makaleleri ve tercümeleleri yayımlanmıştır. Prof.Dr. Tofig Hacıyev, o yıllardan bugünlere kadar ilmî meselelerin ele alınıp değerlendirilmesinde önemli yer tutmuş, bu tartışmalarda karşılaştırmalar yaparak öne

sürdüğü fikirler ve ortaya koyduğu tespitlerle dikkati çekmiştir. Bu karşılaştırmalı düşünme tarzı, yenilikçi yönüyle tanınan bilim adamının gençlik yıllarında şekillenmeye başlamıştır. 61 yaşına giren Prof.Dr. Tofiq Hacıyev'in üslûbunun ve yazılarının kendine özgünlüğünü gösteren esas unsurun, akademik düşünce ile yenilikçi yöntemlerinin, arayışlarının kesiştiği nokta olması tesadüfî değildir.

Uzmanlık alanı Azerî Türkçesi tarihi, Türk filolojisi, bedî ve üslûp olan Prof. Dr. Tofiq Hacıyev, selefleri Mirza Kâzım Bey, B. Çobanzede, F.Köprülüzade gibi dil, Edebiyat, tarih meselelerini direkt olarak öğrenmeye üstün gayret gösteren bir araştırmacıdır. Onun, *Azerbaycan Edebî Dili Tarihi* (1976), *XX. Asrın Evvellerinde Azerbaycan Edebi Dili* (1977), *Yazıçı Dili ve İdeya-bedî Tehlil* (1979), *Sabir: Gaynaglar ve Selefler* (1980), *Azerbaycan Dili Tarihi* (K.H. Veliev ile birlikte) (1983), *Molla Nesreddin'in Dili ve Üslûbu* (1983), *Şe'rimiz, Nesrimiz, Edebî Dilimiz* (1990), *Azerbaycan Dili* (Z. Budagova ile birlikte) (1993), *Fuzûlî: Dil Sanatkarlığı* (1994) adlı eserleri, ilmî değeri yüksek araştırmaları gibi Azerbaycan sınırlarını aşmış ve yurt dışında da tanınmıştır.

Prof. Dr. Tofiq Hacıyev, genel eğitim veren okullar için program ve ders kitapları hazırlanmasında hem idareci hem de yazar olarak görev almıştır. Onun danışmanlığı ile "Orta Ümumtehsil Mektepleri"nin V.-XI. sınıfları için "Türk Dili" programı (1993 yılında yayımlanmıştır) yenileştirilmiştir. İlk defa orta-okullar için hazırlanan *Türk Dili* (IX. sınıf için, 1994, E. Guliyev, N. Caferov ile birlikte), *Türk Dili* (X.-XI. sınıflar için, 1994, N. Caferov ile birlikte) ders kitaplarının yazarıdır. Ayrıca üniversite öğrencileri için hazırlanmış *Azerbaycan Edebî Dili Tarihi* (I. Bölüm: 1976, II. Bölüm 1987) adlı ders kitabı da vardır.

Prof. Dr. Tofiq Hacıyev, merhum Prof. Dr. H. Mirzazade'nin *Tarihi Grammatika* adlı ders kitabını yeniden baskıya hazırlamış ve orada olmayan "Zarf", "Edat" konularını da yazmıştır.

Prof. Dr. Tofiq Hacıyev, gerek Azerbaycan'da gerekse eski Sovyetler Birliği'nin diğer cumhuriyetlerinde akademik seviyede dilci kadroların yetiştirilmesinde büyük paya sahiptir. Onun danışmanlığı altında tamamlanarak savunulan 10'dan fazla doktora ve namizedlik (ilmler adaylığı) tezi bulunmaktadır.

Prof. Dr. Tofiq Hacıyev, Azerbaycan'da "Tofiq Hacıyev mektebi" olarak

tanınan tarih ve filoloji araştırmalarına titizlikle yön vermiştir. Bu filoloji mektebinden, merhum A. Memmedov, F. Celilov, Kamil Veli Nerimanoğlu, S. Abdullayev, N. Caferov, E. Tahirzade, N. Hacıyeva, A. Memmedli, E. Azizov, Ç. Mirzede, A. Rahimov, G. Veliyeva, M. Veliyeva, G. Abdullayeva, E. Piriye, N. Hasanzade gibi tanınmış kişiler yetişmiştir.

Yirmiye yakın kitabın, iki yüzden fazla makalenin sahibi olan Prof. Dr. Tofig Hacıyev, Kiřinyof, Alma-Atı, Duřanbe, Biřkek, Nukus, Nałçık, Kayseri, Antalya, Tahran şehirlerinde yapılmış olan uluslar Arası bilimsel kongrelerde bildiri sunmuştur. *Sovetskaya Tyurkologiya* ve *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*'de yayımlanan makaleleri, uluslar Arası bilimsel toplantılarda sunduğu bildiriler, onun uluslar Arası bir bilim adamı olarak tanınmasını sağlamıştır.

O, Türkiye'nin edebî ve ilmî hayatını sürekli olarak izlemiş ve bu faaliyete akademik hayatında da önemli yer vermiştir. Bu süre içerisinde de çeşitli dergi ve gazetelerde şu makaleleri yayımlanmıştır:

“Yunus Emre ve Fuzuli (*Ulduz*, 1991, No:6); “Yunus Emre ve Türkçemiz” (*Ulduz*, 1991, No: 11); “Ahmet Bican Ercilasun, *Örneklerle Bugünkü Türk Alfabeleri*” (Ankara, 1989) kitabına eleştiri (*Edebiyyat* gazetesi, 19 Mayıs 1991); Adile Ayda *Etrüksler (Tursakalar) Türk İdiler* (Ankara, 1992) kitabı üzerine makaleler: Adile Ayda ve Gedim Türklerin Öyrenilmesi: 1. Aslanın Erkeği, Dişisi Olmaz (*Zaman*, 15 Nisan 1995); 2. Adile Ayda Dilçi-Etimolog Gibi (*Zaman*, 19 Nisan 1995); 3. Adile Ayda Tarihçi-Mitolog Gibi (*İki Sahil*, 15 Haziran 1995); Samir Kazımoğlu *Devran* (Roman, Ziraat Bankası Matbaası, 1995) üzerine makale, “Geçmişimizi Öğrenmeyince” (*Zaman*, 21 Ekim 1995); “Bize Türkoloji Merkez Gerektir” (*Zaman*, 4 Ocak 1995; 7 Ocak 1995); “Türkiye Türkçesi Hara Gedir” (*Zaman*, 23 Ağustos 1995; 26 Ağustos 1995); *Dede Gorgud Kitabı Dilinin İki Sintaktik Hüsusiyyeti Haggında*” (*Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, Ankara 1994, 23-33); “Yunus Emre: Dil Sanatkarlığı (*El yazması*, 250 s.).

Prof. Dr. Tofig Hacıyev, Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Bakanlığı görevinde de bulunmuştur (1993). Hâlen Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Bakanlığında Türk Dili İlmî Metodoloji şurasının başkanı olan Prof. Dr. Tofig Hacıyev,

Bakü Devlet Üniversitesinin Büyük İlmî Şurasının üyesi, 30 ciltlik *Türk Dünyası Ansiklopedisi* yazarlarından biri, Azerbaycan Yazarlar Birliğinin üyesi, *Dede Gorgud Kitabı* ansiklopedisinin dil edebiyat bölümünün başkanıdır.

Prof. Dr. Tofiq Hacıyev, 9 Haziran 1995 tarihinde Türk Dil Kurumunun şeref üyeliğine seçilmiştir.

Türk Dil Kurumu tarafından Ankara’da düzenlenen “1926 Bakû Türkoloji Kongresinin 70. Yıl Dönümü” adlı anma toplantısında kendisiyle tanışma bahçarlığına ulaşmış olduğum Prof.Dr. Tofiq Hacıyev, “Bakû Türkoloji Kurultayında Yazı Dili Problemleri” konulu bildirisinde , 1926 Bakû Türkoloji Kongresinde ele alınan “Türk halklarının tarihi, medeniyeti, eğitimi ve buna bağlı olarak problemleri, özellikle dil meseleleri; Türk dillerinin imlâ, terim, alfabe meseleleri, Türk edebî dili, gelişimi, ayrıntıları, edebî dilin ölçülerini, kurallarını oluşturan unsurlar ve ana dilinin eğitimi-öğretimi; Türk dillerinin fonetiği, etimoloji-morfolojisi; terminoloji meseleleri; Arapça, Farsça, Rusça ve Avrupa dillerinden alınan alıntı kelimeler ve imlâsı” gibi konuları değerlendirmiş ve bildirisinin sonunda dikkat çekici şu hususları teklif etmiştir: “*Teklif ediyorum: 1. İkinci Türkoloji Kurultayına hazırlanalım; 2. Türk dillerinin tarihinin öğrenilmesi ile ilgili uluslar Arası bilimsel kongre düzenlensin; 3. Genel Türkoloji alanının ortaokul-lise ders kitaplarına, özellikle dil ile ilgili ders kitaplarına aktarılması için, uygun bir çerçevede kapsamında Türk devletleri seviyesinde gerçekçi ve ciddi tekliflerle konu gündeme getirilsin, 4. Türk halkları için dil konusunda ortak bir terminoloji hazırlansın ve en kısa zamanda bu konu ile ilgili bilimsel kongre düzenlensin, 5. Türk Dil Kurumu bünyesinde “Türkologlar Komitesi” oluşturulsun, 6. Türkologlar Komitesinin yetkisi dahilinde vaktiyle Sovyetler Birliği’nde yayımlanmış olan Sovyet Türkolojisi tipinde düzenli olarak yayımlanan bir yayın organı kurulsun.”*

İki gün süren konferansın hemen ardından Prof. Dr. Tofiq Hacıyev hocamızla yaptığımız görüşmede Türk Dil Kurumunun düzenlediği bu tür toplantıları nasıl değerlendirdiğini sordüğümüzde cevabı: “*Türk Dil Kurumunun bele tedbirlerini men Türk halklarının büyük elmi-medeni hadiseleri sayıram. Türkler bu yığıncaklarda öz derdlerini, problemlerini tehlil edirlen. Keçmişlerini tehlil*

ede-ede gelecek işlerine ışık salırlar. Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilasun, son vakıtlar bu sahede çok faydalı işler görüb. “Türke canım kurban” deyib kışkırmak yok, belece emeli işler görmək gerektir.” şeklinde oldu.

Kendilerine 2001 yılında yapılacak olan kongre hakkındaki önerilerini sorduğumuzda ise şu değerlendirmeyi yaptılar:

“Birinci onu deyim ki, 1926’da Bakü’de yapılmış toplantı kongre yok, kurultaydır. 2001-ga olacak ise kurultay deyil, kongredir. İkinci, isterdim ki; bu kongreye kadar yaşaya bilek: Zarafat deyil, bu, XXI. esre çıkmak demektir. Bunlardan sonra isterdim ki, Bakü Kurultayının gündeliyi tam ehate olunsun. Bunun için de hemin kongrenin işinde tarihçiler, edebiyatşünaslar, sanatşünaslar da dilcilerle beraber iştirak etmelidirler. O halde hemin kongre bütün saheri ehate etmekle kurultaya çevrilebilir. Ve yahşı olardı ki, bu mehz II. Türkoloji Kurultay olsun (Bakü’deki I. Türkoloji Kurultay adlanırdı).”

Prof.Dr. Tofiq Hacıyev’in hayatı, eserleri ve kendisi hakkındaki belli başlı yayınların kronolojik olarak dizimini aşağıdaki göstermek mümkündür.

Hayatı ve Çalışmalarının Kronolojik Dizimi

1936, 1 Mayıs, doğum tarihi,

1953-1958, Azerbaycan Devlet Üniversitesinde öğrenim yılları,

1958-1961, ADU (Azerbaycan Devlet Üniversitesi)’nun aspirantı (Master öğrencisi),

1962-1967, M.F. Ahundov adına Azerbaycan Pedagoji Diller Enstitüsünün öğretim görevlisi,

1965 Kasım, “doçent ilmi” adını alması,

1968 Ocak-1970 Ocak, Azerbaycan Devlet Üniversitesi Azerbaycan Dilçiliği Kürsüsünde doçenti,

1969 Haziran, doktora tez savunması,

1971 Haziran, Türkoloji Kürsüsünde profesör görevini ifa etmesi,

- 1972 Eylül, “profesör ilmi” adını alması,
1976-1983, SSCB üniversiteleri Âli Filoloji İlmî metodik şurasının üyesi,
1981 Mart, Azerbaycan Devlet Üniversitesi Türkoloji Kürsüsü başkanı,
1989, Sovyet Türkologlar Kurumunun üyesi,
1992 Eylül, Azerbaycan Âli Tehsil Nazirliğinde FEMSŞ'nin Azerbaycan Dili Bölümünün başkanı,
1993 Mayıs, 1993 Ağustos, Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Bakanı olarak görev yapması,
1994 Mart, Azerbaycan Cumhuriyeti Tehsil Bakanlığında Azerbaycan dili ile ilgili Vahid İlmî-Metodik Şuranın başkanı,
1995 Temmuz, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumunun şeref üyeliğine seçilmesi,
1996 Mart, Tehsil Bakanlığında devlet tehsil standartlarının hazırlanması konusunda işçi grubunun üyesi.

YAYINLAR

A. Kitaplar:

1. *Satira Dili*, Bakı, ADU neşri, 1975, 177 s.
2. *Azerbaycan Edebî Dili Tarihi*, Bakı, ADU neşri, 1976, 155 s.
3. *XX. Asrin Evvellerinde Azerbaycan Edebî Dili Tarihi*, Bakı, Maarif 1977, 187 s.
4. *Yazıçı Dili ve İdeya-Bediî Tehlil*, Bakı, Maarif 1979, 130 s.
5. *Sabir: Gaynaglar ve Selefler*, Bakı, Yazıçı 1980, 174 s.
6. *Azerbaycan Dili Tarihi*, Bakı, Maarif 1983, 187 s.
7. *Molla Nesreddin'in Dili ve Üslûbu*, Bakı, Yazıçı 1983, 267 s.

8. *Azerbaycan Edebî Dili Tarihi II. H.*, Bakı, Maarif 1987, 293 s.
9. *Şe'rimiz, Nesrimiz, Edebî Dilimiz*, Bakı 1990, 360 s.
10. *Azerbaycan Edebî Dili Tarihi* (Müelliflerden biri), Bakı, Elm 1991, 283 s.
11. *Azerbaycan Dili*, Bakı, Elm 1992.
12. *Füzûlî: Dil Sanatkarlığı*, Bakı, Genelik 1995, 69 s.
13. *Türk Dili (IX. sınıf için)*, Bakı, Öğretmen 1994
14. *Türk Dili (X. - XI sınıf için)*, Bakı, Öğretmen 1994.

B. Dergi Makaleleri ve Bildiriler:

15. Cebrayıl şivesinin fonetikası, *ADU'nun elmi eserleri, dil ve edeb. ser.*, 1960, n.5, s. 3-15.
16. Cebrayıl şivesinin morfoloji hüsusiyyetleri, *ADU'nun elmi eserleri, dil ve edeb. ser.*, 1961, n.3, s. 71-81.
17. Cebrayıl şivesinde arhaizmler, *Azerbaycan SSR.E.A "Haberleri" ict. elm. ser.*, 1961, n.9, s. 59-63.
18. Şairin fırçası, *Azerbaycan*, 1961, n.11.
19. Maarifin, mektebin büyük carçısı, *Azerbaycan Mektebi*, 1962, n.1.
20. M.F. Ahundov'un yaratıcılığında halgilik ve karakter yaratma üsulları, *Azerbaycan*, 1962, n.10.
21. "Molla Nasreddin" yarandığı zaman Azerbaycan edebî dilinin üslûbları, *ADU'nun elmi eserleri, dil ve edeb. ser.*, 1963, n.6, s. 69-77.
22. O meste Djebrail'skogo govora sredi dialektov i govorov azerbaydjansko-go yazıka, *Sb. Voprosı dialektologii tyurkskih yazıkov*, Tom. III, Bakı 1963, s. 211-213.

(Azerbaycan Ağız ve Şiveleri İçerisinde Cebrayıl Şivesinin Yeri Hakkında, *S.b., Türk dillerinin dialektoloji meseleleri (seçmeler)*, III. Cilt,

- Bakı 1963, s. 211-213.)
23. Epizodlar, epizodik suretler ve ştrihler, *Azerbaycan*, 1965, n.2.
 24. İngilabî-demokratik üslûbda M.F. Ahundov an'aneleri, *M.F. Ahundov ad. APDİ'nin elmi müşaviresinin tezisleri*, Bakı 1965, s. 31-33.
 25. Ob odnoy foneme v trex morfemah, *Voprosı dialektologii tyurkskih yazıkov*, Tom. IV. Bakı 1965, s. 186-188.
(Üç Morfemli Bir Fonem Hakkında, *Türk Dillerinin Diyalektoloji meseleleri (seçmeler)*, IV. Cilt, Bakü 1965, s. 186-188.)
 26. O dvuh dialektınh faktah, *Voprosı dialektologii tyurkskih yazıkov*, Tom. IV. Bakı 1965, s. 144-148.
(İki Diyalektolojik Vaka Hakkında, *Türk Dillerinin Diyalektoloji Meseleleri (seçmeler)*, IV. Cilt, Bakü 1965, s. 144-148.)
 27. Bedî sözün metindeki ma'na imkanları haggında, *ADU'nun elmi eserleri, dil ve edeb. ser.*, n.4, 1965, s. 55-61.
 28. Füzûlî ve Sabir, *M. F. Ahundov ad. APDİ'nin elmi eserleri, dil ve edeb. ser.*, n.12, 1966, s. 106-144.
 29. "Sizi deyiş gelmişem...", *Azerbaycan*, 1966, n.8.
 30. C. Memmedguluzade'nin dili ve üslûbi haggında, *ADU'nun elmi eserleri, dil ve edeb. ser.*, 1966, n.4, s. 20-21.
 31. Satirik üslûbda hususi isimlerin işlenme hususiyetleri, *ADU'nun elmi eserleri, dil ve edeb. ser.*, 1966, n.6, s. 31-38.
 32. Satirik üslûbda adların tahrifi ve sün'î adlar edebî-bediî priyom kimi, *M. F. Ahundov ad. APDİ'nin elmi müşaviresinin tezisleri*, Bakı 1966, s. 10-12.
 33. M. E. Sabir'in üslûbunda "Molla Nasreddin" formaları, *ADU'nun elmi eserleri, dil ve edeb. ser.*, 1967, n.2.
 34. İngilabî-satirik üslûbun ezop maneraları, *M. F. Ahundov ad. APDİ'nin*

elmî müşaviresinin tezisləri, Bakı 1967, s. 107-109.

35. Ezopun dili ile danışarken, *Ulduz*, 1967, n.5, s.15-20.
36. İngilabî-satirik üslûbda ezop dili, *C. Memmedguluzade mecmuası, Azərbaycan SSR.E.A. neşriyyatı*, 1967, s. 229-248.
37. Ta'yin, bedî ta'yin ve oksimoron, *M. F. Ahundov ad APDI'nin elmî müşaviresinin tezisləri*, Bakı 1968, s. 31-33.
38. Osobennosti razvitiya sintaksisa pri formirovanii azerb, noasional'nogo literaturnogo yazıka, *Materialı 1-y Respublikanskoy konferensii po voprosam yazıkoznaniya i metodiki obuçeniya inostrannum yazıkam*, Bakı 1968, s. 39-40.
(Azərbaycan Millî Edebî Dilinin İnkişafında Sentaksın Gelişme Özellikleri, Dil Bilimi Meseleleri ve Yabancı Dillerin Öğrenilmesi Konulu I. Cumhuriyet Konferansından Metinler, Bakü 1968, s. 39-40.)
39. XX. Asrın evvellerinde Azərbaycan edebî dili sintaksisinin inkişaf meyli, *ADU'nun elmî eserleri, dil ve edeb. ser.*, 1968, n.3, s. 77-83.
40. Azərbaycan edebî dili morfolojiyasının inkişafında esas meyl, *ADU'nun elmî eserleri, dil ve edeb. ser.*, 1968, n.5.
41. Saritik nitgde jargonun hüsusiyyetleri, *ADU'nun elmî eserleri, dil ve edeb. ser.*, 1968, s. 41-48.
42. Fonetik hususiyyetler ve edebî dilin dialekt esası meselesi, *ADU'nun elmî eserleri, dil ve edeb. ser.*, 1969, n.1-2, s. 128-130.
43. Realizm ve millî edebî dilin inkişaf problemi, *Azərbaycan edebiyatında realizm problemine hesr olunmuş müşavirenin tezisləri*, Azərbaycan SSR.E.A. neşri, Bakı 1969, s. 17-18.
44. V.İ. Lenin'in dünya görüşünde dil meseleleri, *ADU'nun elmî eserleri, dil ve edeb. ser.*, Bakı 1970, n.1, s. 37-43.
45. O spetsifike proyavleniya zakona garmonii v azerb. lit. yazıke v naçale XX. v., *Voprosı tyurkologii* (sb. posv. 60-letiyu akad. M. Ş. Şiraliyeva). -

İzd. AN Azerb. SSR., Bakı 1971, s. 323-325.

(XX. Yüzyılın Başlarında Azerbaycan Edebî Dilinde Ünlü Uyumunun Hususî Görünümleri Hakkında, *Türkoloji Meseleleri*, E.A. Neşri, Azerb. SSR., Bakü 1971, s. 323-325.)

46. O proishojdenii geminat v tyurkskih yazıkah, *Sovetskaya tyurkologiya*, Bakı, n.6, 1971, s. 26-31.

(Türk Dillerinde İkizleşmenin Menşei Hakkında, *Sovetskaya tyurkologiya*, Bakü, n.6, 1971, s. 26-31.)

47. Ana sesi, ana sözü, *Azerbaycan*, Bakı 1971, n.6.

48. N. Nerimanov'un dram eserlerinin dili, *ADU'nun elmî eserleri, dil ve edeb. ser.*, 1971, s. 28-36.

49. K. probleme periodizatsii istorii azerb. literaturnogo yazıka, *Tezisi dokl. i soobşeniy soveş. po voprosı dialektologii i istorii yazıka*, Kişinev, 10-12 noyabr', Kişinev 1971.

(Azerbaycan Edebî Dili Tarihinin Bölümlendirilmesi Problemi, *Dil Tarihi ve Diyalektoloji Meseleleri Konulu Toplantının Bildiri Özetleri*, 10-12 Kasım, Kişinyov 1971.)

50. Otrajenie leksiki pis'mennih pamyatnikov azerb. yazıka v ego dialektah i govorah, *VIII region. konf. po dialektologii tyurk. yazıkov*, Alma-Ata, 15-18 May. Alma-Ata 1973, s. 95-96.

(Azerbaycan Dilinin Yazılı Abidelerindeki Sözlerin Şive ve Ağızlardaki Yansımaları, *VIII. Türk Dilleri Diyalektolojisinin Bölgesel Konferansı*, Alma-Ata, 15-18 Mayıs, Alma-Ata 1973, s. 95-96.)

51. K probleme periodizatsii azerb. literaturnogo yazıka, *Lingvogeografiya di-alektologiya i istorii yazıka*, -İzd. Ştinitisa., Kişinev 1973, s. 147-152.

(Azerbaycan Edebî Dili Tarihinin Bölümlendirilmesi Problemi, *Dil Coğrafyası, Diyalektoloji ve Dil Tarihi*, Ştinitisa Neşriyatı, Kişinyov 1973, s. 144-152.)

52. Kontaktı pismenno-tradisionnıh i dialektno-razgovornıh elementov pri formirovanii azerb. nats. lit. yazıka, *Tezisi dokladov sovesaniya po obşim voprosam dialektologii i istorii yazıka*, Erevan 2-5 Oktyabr', Erevan 1973, s. 162-164.
- (Azerbaycan Millî Edebî Dilinin Teşekkül Etmesinde Yazılı Gelenekle Konuşulan Dialektlerin Birleşmiş Unsurları, *Dil Tarihi ve Diyalektolojinin Genel Problemleri Konulu Toplantının Bildiri Özetleri*, Erivan 2-5 Ekim, Erivan 1973, s. 162-164.)
53. Kniga "Slojnopodçinennoe predlojenie v sovremennom azerbaydjanskom yazıke". A.Z. Abdullaeva, *Sovetskaya tyurkologiya*, n.1, 1975.
- ("Çağdaş Azerbaycan Dilinde Birleşik Cümleler" adlı kitap, A. Z. Abdullaeva, *Sovetskaya tyurkologiya*, n.1, -1975.)
54. Razvletvlenie normı azerbaydjanskogo literaturnogo yazıka i ego rol' pri periodizatsii, Kn. Soveşanie po obşim voprosam dialektologii i istorii yazıka. Tezisi dokladov i şoobşeniy. M. 1975, s. 124-125.
- (Azerbaycan Edebî Dilinin Razvletvlenie Ölçüleri ve Onun Bölümlendirmedeki Rolü, *Dil Tarihi ve Diyalektolojinin Genel Problemleri Konulu Toplantının Bildiri Özetleri*, M. 1975, s. 124-125.)
55. A. Sehhet'in dili, *ADU'nun elmî eserleri, dil ve edeb. ser.*, n.2, 1975, s. 18-24.
56. İstoriko-lingvistiçeskie osnovı istoričeskoy dialektologii azerb. yazıka, *Kn. Sovetskaya tyurkologiya i razvitie tyurkskih yazıkov v SSSR. Vsesoyuznaya tyrk. konferansiya, 27-29 Sentyabr' 1976*, Alma-Ata 1976, s. 210-211.
- (Azerbaycan Dili Diyalektolojisinin Tarihî-Linguistik Temelleri, *Bütün Sovyetler Birliğı Türkoloji Konferansı, 27-29 Eylül 1976*, Alma-Ata, s. 210-211.)
57. Edebiyatımızın gehramanlık debütü, *ADU'nun elmî eserleri, dil ve edeb. ser.*, n.4, 1976, s. 3-7.

58. Sblijenie traditsionnogo-pismennih i dialektno-razgovornih elementov pri formirovanii azerb. nats. yazıka, *Kn. Lingvistiçeskaya geografiya dialektologiya i istoriya yazıka*, Erevan 1976, s. 308-312.

(Azerbaycan Millî Dilinin Şekillenmesinde Yazı Geleneğiyle Konuşma Dilinin Hususiyetlerinin Yakınlaşması, *Kn. Dilin Linguistik-coğrafiyası, Dialektolojisi ve Tarihi Konferansı*, Erivan 1976, s. 308-312.)

59. Yazıçı kaygısı, yazıçı medeniyeti, *Ulduz* 1977, n.3, s. 56-58.
60. Nekotore voprosi sozdaniya istoriçeskoy dialektologii azerb. yazıka, *Kn. Soveşanie po obşim voprosam dialektologii i istorii yazıka, Tezisi dokladov i soobşeniy*, Nal'çik 21-24 Sentyabr', M.:1977, s. 77-78.

(Azerbaycan Dili Tarihî Diyalektolojisinin Kuruluşunun Birkaç Meselesi, *Dil Tarihi ve Diyalektolojinin Genel Problemleri Konulu Toplantının Bildiri Özetleri*, Nalçik 21-24 Eylül, M.:1977, s. 77-78.)

61. Cabbarlı hüneri, *Azerbaycan*, 1978, n.11, s. 185-189.
62. "Dede Gorgud'un selefi, *Ulduz*, 1978, n.12, s. 59-61.
63. Molla Penah Vagif dilinin "Sözlüyü", *ADU'nun elmî eserleri, dil ve edeb. ser.*, Bakı 1979, n.2, s. 21-24.
64. Azerbaycan halg poeziyası, *Ulduz*, 1979, n.7, s. 179-183.
65. Zaman, janr ve dil, *Azerbaycan*, 1980, n.4, s. 174-183.
66. Nesr dilinin müasirlik mezmunu ve müelliflik çaları, *Ulduz*, 1980, n.8, s. 54-60.
67. Elmî-zehnî seviyye ve bedîf dilde novatorluğun faktu, *Azerbaycan*, 1980, n.10, s. 178-190.
68. Puti morfologiçeskogo razvitiya slova, *Kn. "Yazıkoznanie." Tezisi dokladov i soobşeniy*, Taşkent, FAN. 1980, s. 136-137.

(Sözün Morfolojik İnkişaf Tarzları, *Kn. Dilbilimi Bildiri ve Rapor Özetleri*, Taşkent, FAN 1980, s. 136-137.)

69. Türk dillerinde sözün morfoloji inkişafı, *Türk dillerinin leksik-morfoloji inkişafı*, ADU neşri, 1981, s. 15-25.
70. Nekotorie voprosı sozdaniya istoričeskoy dialektologii azərbaydjanskogo yazıka, *Lingvističeskaya geografiya i problema istorii yazıka*, Ç. II, Nal'çik 1981, s. 296-300.
(Azerbaycan Dili Tarihi Diyalektolojisinin Kuruluşunun Birkaç Meselesi, *Dilin Linguistik-coğrafiyası, Diyalektolojisi ve Tarihi*, Ç. II, Nalçık 1981, s. 296-300.)
71. Bedi dilin şe'r ve nesr adları, *Azerbaycan*, 1981, n.9, s. 161-171.
72. Dialektmaya frazeologiya etniçeskogo i etnografiçeskogo proishojdeniya, *Tezisi dokladov i soobşeniy IX. konf. po dialektologii tyurk. yazıkov*, Ufa 1982, s. 98-99.
(Etnik ve Etnografik Menşein Diyalektolojik Deyimleri, *Türk Dilleri Diyalektolojisinin IX. Konferansı Bildiri Özetleri*, Ufa 1982, s. 98-99.)
73. Nesr dilinin leksik-semantik hüsusiyyetleri, S. Azim'in nesri üzre, *Azerbaycan dilinin leksik-semantik kuruluşu*, Bakı 1982, s. 3-9.
74. Azerbaycan dilinin analitik yolla söz yaradıcılığına yad dil te'siri, *Dilçilik coğrafiyası, tarihî dialektologiya ve Türk dillerinin tarihî problemleri*, Bakı 1982, s. 39-47.
75. Dilimizin satirik gücü, *Azerbaycan*, 1982, n.6.
76. Azerbaycan dilinde geyri-oğuz elementleri, *Türk dillerinin kuruluşu ve tarihi*, Bakı 1983, s. 15-29.
77. Düşünceli, iste'dadlı dil, *Ulduz*, 1983, n.7, s. 15-52.
78. Şairin dil poetikasına dair, *Azerbaycan sovet tengidinin problemleri*, Bakı 1983, s. 61-66.
79. Komik dilin tedgigi, G. Kazımov, "Komik bedi vasiteler", Bakı, *Yazıçı* 1983 kitabına mügeddime, s. 3-4.
80. Yenilikçi poeziya, Ali Kerim'in "Gayıt", Bakı, *Yazıçı* 1983 kitabına mü-

geddime, s. 5-14.

81. Hemişə edebiyatın ön atəş hattında, *Fikir karvanı*, Bakı, Yazıçı 1984, s. 72-84.
82. Azərbaycan dilinin yazıya gədərkı izleri haqqında, Azərbaycan filologiyası meseleleri, *Elm*, Bakı 1983, s. 25-39.
83. Otnoşenie istoričeskoy dialektologii k dialektam v usloviyah differentsirovannogo literaturnogo yazıka, *Voprosı dialektologii i istorii yazıka*, Duşanbe 1984, s. 246-249.
(Değişime Uğramış Edebî Dil Kaynaklı Diyaleklere Tarihî Diyalektolojinin Yaklaşımı, *Dil Tarihi ve Diyalektolojisinin Meseleleri*, Duşanbe 1984, s. 246-249.)
84. Azərbaycan dili ve Türk entik anlayışları haqqında, *Mügayiseli tarihî Türkologiyanın aktual problemleri*, Bakı 1984, s. 20-30.
85. Azərbaycan gedim onomastikasına dair, *Azərbaycan filologiyası meseleleri*, II. burahılış, *Elm*, Bakı 1984, s. 125-137.
86. Edebî proses ve dil, “S. Abdullayev, *Dil ve bedî kavrayış*”, Bakı, Yazıçı, 1984 kitabına mügeddime.
87. Ana dili dersliklerinin dili haqqında, *Dil medeniyyeti*, IV. burahılış, *Elm*, Bakı 1985, s. 72-79.
88. Üç Memmed'den biri Araz, biri İsmayıl, biri Aslan, *Ulduz*, 1985, n.1, s. 46-50.
89. Gedim yazılı abidelerle bedîlikle tarihîliyin vahdeti, *Türk dillerinin yazılı abidelerine dair tedgigler*, Bakı 1985, s. 6-12.
90. Hasanoğlu'dan Samed Vurgun'a geder, *Azərbaycan edebî dili ve edebiyatının tedrisi*, Bakı 1985, n.2.
91. Edebî dil tarihinin mübahiseli meseleleri haqqında, *Mekteb islahatı ve universitet tehsili*, Bakı 1985, s. 49-50.
92. Taurkhan Jondjei Turkish in pre-mongol persion poetry, *Reprinted from*

- the Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, University of London, XLIX part I, 1986.
93. Azerbaycan edebî dili üslublarının teşekkülü ve inkişafı, *Böyük Oktyabr sos. ingilabının 70 illiyine hasr olunmuş elmî-nezerî konfransın tezisleri*, Bakı 1987, s. 17-18.
 94. Türk dillerinde gedim morfemlerin berpası, *Türk dillerinin etimoloji ve tarihî-morfoloji tedgigi*, Bakı 1987, s. 3-9.
 95. M. F. Ahundov'un bedî eserlerinin dili, *M. F. Ahundov*, Bakı 1987, s. 55-64.
 96. Şe'rin oldu dili "Süleyman Rüstem" (80 illik toplusu), *Elm*, Bakı 1987, s. 170-181.
 97. Jivut v narode imena, *Literaturniy Azerbaydjan*, 1987, n.4, s. 119-121.
(İsimler halkın kalbinde yaşıyor, *Edebiyatlı Azerbaycan*, 1987, n.4, s. 119-121.)
 98. Azerbaycan edebî dili üslublarının teşekkülü ve inkişafı, *Azerbaycan dilçiliyi meseleleri elmî-nezerî konfransınun me'ruzelerinin tezisleri*, Bakı 14 Eylül 1987, *Elm*, Bakı 1987, s. 17-18.
 99. Eski Türk dillerinin yeniden berpası, *Türk dillerine dair etimoloji ve tarihî-morfoloji tedgigler*, Bakı 1987, s. 130-132.
 100. Azerbaycan paleonomastikasından, *Azerbaycan onomastikasi problemleri II*, Bakı 1988, s. 130-132.
 101. Nitg insanın bezeyidir, *Azerbaycan nitg medeniyyeti problemleri*, Bakı 1988, s. 200-201.
 102. Azerbaycan edebî dilinde milliye gederki normanın üsürleri, *Türkologiya*, 1988, V. Ümumsoyuz konferansı, 7-9 Eylül 1988, Frunze 1988, s. 113-114.
 103. Azerbaycan dilinde mürekkebe fe'l meselesine dair, *Azerbaycan dilinin tarihî leksikasına dair tedgigler*, Bakı 1988, s. 3-10.

104. İstoriçeskie usloviya formirovaniya azerbaydjanskogo natsionalnogo literaturnogo yazıka, *Problemi izuçeniya istoçnikov po istorii Azerbaydjana*, Bakı 1988, s. 40-53.
(Azerbaycan Millî Edebî Dilinin Şekillenmesinin Tarihî Temelleri, *Azerbaycan Tarihinin Kaynaklarının İncelenmesindeki Problemler*, Bakı - 1988, s. 40-53.)
105. Tarihimiz, abidelerimiz, dersliklerimiz, *Azerbaycan* 1988, n.8, s. 161-168.
106. Differensialny podhod k predmetam istoriçeskoy grammatiki i istorii literaturnogo yazıka, *Sovetskaya tyurkologiya*, 1988, n.6, s. 43-50.
(Edebî Dil Tarihinin ve Tarihî Gramerin Konularına Farklı Yaklaşım, *Sovetskaya tyurkologiya*, 1988, n.6, s. 43-50.)
107. *Ali Kerim, Azerbaycan Sovet edebiyatı*, (âli mektebler için derslik), Bakı 1988, s. 355-361.
108. Gış getdi, yene bahar geldi..., Şah İsmayıl Hataî, Bakı, *Elm*, 1988, s. 97-122.
109. Huntürkler kimdir? *Ulduz*, 1989, n.2, s. 89.
110. Yığcamlığın ve hazırcavablığın keseri, M. Mahmudov'un "Sözün gıvası" kitabına mügeddime, Bakı 1989, s. 3-8.
111. Üslub edebî dil tarihinin esas vahididir ve onun tedgigi mühüm yaradıcılığ işidir, M. Cahangirov'un "Milli teşekkül merhelesinde Azerbaycan edebî dilinin aparıcı üslubları" kitabına mügeddime, Bakı 1989, s. 3-6.
112. O dvuh sintaksiçeskih osobennostyah yazıka "Kitabi-Dede Korkud", *Sovetskaya tyurkologiya*, 1989, n.5, s. 50-60.
(“Kitabı Dede Korkut”Dilnin İki Sözdizimsel Özelliği Hakkında , *Sovetskaya tyurkologiya*, 1989, n.5, s. 50-60.)
113. -dürür / -türür şekilçisinin menşeyine dair, *Türk dillerinin tarihî morfolo-giyasına dair araşdırmalar*, BDU neşri, 1990, s. 63-66.
114. Füzûlî ve XVI. asr Azerbaycan edebî dili, *Azerbaycan Filologiyası Mese-*

- leleri, III. burahılış, BDU neşri, 1991, s. 31-40.
115. Giriş (*Azerbaycan dilinin tarihî grammatikası*), Bakı, ADU neşri, 1990, s. 5-12.
116. Zarf (*Azerbaycan dilinin tarihî grammatikası*), Bakı, ADU neşri, 1990, s. 179-194.
117. Modal sözlere (*Azerbaycan dilinin tarihî grammatikası*), Bakı, ADU neşri, 1990, s. 238-247.
118. Yunus Emre ve Füzûlî, *Ulduz*, 1991, n.6.
119. Yunus Emre ve Türkçemiz, *Ulduz*, 1991, n.9.
120. Ş. İ. Hataî ve Azerbaycan dili, *Ana sözü*, 1993, n.1-6, s. 27-29.
121. Azerbaycan halg şe'rinde imza meselesi, *Azerbaycan folklorunun aktual problemleri*, Bakı, BDU neşri 1991, s. 7-8.
122. Dede Gorgud kitabı dilinin iki sintaktik hüsiyyeti hakkında, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, Ankara 1994, s. 23-33.
123. Şeki folklorunun dil özelliği hakkında bir iki söz, *Azerbaycan folkloru*, 1994, s. 14-20.
124. Dilimizin tarihinden yarpağlar, *Güney Azerbaycan*, 1994, n.1, s. 44-47.
125. Türk dili: derslik, şagird ve gavrayış, *Azerbaycan respublikasında tehsil islahatı konfransı*, 27-28 Ocak 1995, Bakı, Hazar Üniversitesinin neşri 1995, s. 115-120.
126. Elinin, dilinin ve medeniyetinin Mecnunu, *Doktor Cavad Hey'et*, Bakı 1995, s. 84-90.
127. Yunus Emre'nin şe'r teknikası, *BDU'nun haberleri*, humanitar ser. 1994, n.1, s. 8-15.
128. Dilimizin yaddaşından sehifeler, *Hudaferin*, İyul-Sentyabr, Poland 1995, n.1, s. 10-14.
129. Bahtiyarın bedîf dili, *Azerbaycan Bahtiyarı*, Bakı 1995, s. 78-98.

C. Gazete Yazıları ve Makaleleri

130. Maraglı dialekt hüsusiyyetleri hakkında, *Lenin terbiyesi uğrunda* 1958, n.7.
131. Mahir söz ustası, *Azərbaycan gencleri* 1958, n.146.
132. Adlar nece yaranır, *Bakı* 1958, n.72.
133. Nitg medeniyyeti ve imla gaydaları, *Azərbaycan müellimi* 1960, n.87.
134. Edebiyyatşünaslıq terminleri lüğeti haqda geydlər, *Lenin terbiyesi uğrunda* 1957, n.8.
135. Şair-filosof, *Sovet-Ermenistanı*, Erevan 1961, n.36.
136. Sabir satıraları İslam dini ilə mübarizədə, *Azərbaycan*, 1962, n.41.
137. M. E. Sabir'in uşaq şe'rləri haqqında, *Azərbaycan pioneri*, 1962, n.43.
138. M. F. Ahundov'un selefləri, *Azərbaycan gencleri*, 1962, n.128.
139. "Kendçi gızı"nın gülüşü, *Bakı*, 1 Şubat 1964.
140. Hayatın neheng aynası (sovet romanı haqda), *Edebiyyat ve incəsənət*, 1963, n.52.
141. Ali Veliyev'in bediî dili haqqında, *Edebiyyat ve incəsənət*, 1965, n.14.
142. Vagif dilinin estetikası, *Azərbaycan müellimi*, Bakı 1963, n.94.
143. N. Hazrı poemalarının bediî hüsusiyyetləri, *Azərbaycan müellimi*, 1969, n.3.
144. Şairin dilçilik görüşləri, *Edebiyyat ve incəsənət*, 1969, n.39.
145. Dilimizin tedgigatçısı, elimizin tebliğatçısı, *Azərbaycan gencleri*, 1969, n.140.
146. İste'dadlı Türkolog, *Azərbaycan gencleri*, 12 Şubat 1970.
147. İlk teşebbüs, *Türk dillerinde kömekçi nitg hisseleri kitabı haqqında*, *Edebiyyat ve incəsənət*, 5 Şubat 1972.

148. Ressam şair, *Kommunist*, 9 Temmuz 1973.
149. Deyarli tedgigat, F. Mehdinin kitabı, *Bakı*, 15 Kasım 1973.
150. A. Sehhet ve Rus edebiyatı, *Edebiyyat ve incesenet*, 29 Aralık 1979.
151. İllerin ve talelerin poeziyası, *Edebiyyat ve incesenet*, 29 Mart 1975.
152. Bedîf intonasiya ve bedîf mezmun, *Edebiyyat ve incesenet*, 21 Haziran 1975.
153. Vatan çağıranda, E. Gasımov'un senedli hekayeleri haggında, *Edebiyyat ve incesenet*, 10 Nisan 1976.
154. Yaşamag isteyi, hayat eşgi, *Atam ve men* kitabı haggında, *Bakı*, 19 Nisan 1976.
155. Füzûlf, selefleri ve helefleri, *Azerbaycan dili, I. c., Elm*, 13 Ocak 1979.
156. Semereli işin behresi, *Müasır Azerbaycan dili, I. c., Elm*, 13 Ocak 1979.
157. Maraglı teşebbüs, K. Veliyev'in *Elimizinden, obamızdan* kitabı haggında, *Edebiyyat ve incesenet*, 28 Ocak 1981.
158. Vagif'in şirin dili, *Azerbaycan müellimi*, 29 Nisan 1981.
159. Yazıçının dil ve üslubunun tedgigi, M. Hüseyinov'un M. İbrahimov haggında tedgigi, *Azerbaycan müellimi*, 26 Mayıs 1982.
161. Açılan düyünler yoksa ..., *Edebiyyat ve incesenet*, 30 Aralık 1983.
162. Füzûlf neden şikayetlenirdi, *Edebiyyat ve incesenet*, 22 Haziran 1984.
163. Sözlerin rengler dünyası *Azerbaycan müellimi*, 27 Haziran 1984.
164. Gözelliyin dili ve dilin güzelliyi, *Bakı*, 10 Eylül 1984.
165. G. Zakir'in dili haggında, *Azerbaycan müellimi*, 17 Ekim 1984.
166. Süjetin şaheleri ve dilin renkleri, *Bakı*, 16 Ocak 1985.
167. Uşak samimiyeti ile ..., *Edebiyyat ve incesenet*, 1 Mayıs 1985.
168. U istokov (rets o perevode "Skazanie o Gil'gamme" na azerb. yazık. S so-

avtorom - K. Veliev), Molodoj' Azerbaydjana, 25 iyun 1985, 175. Poeziyav monologah i ssenah, *Vışka*, 27 May 1987.

(Başlangıçta; "Skazenie o Gilgame"nin Azerbaycan diline tercümesi dolayısıyla, ortak yazar K. Veliyev'le, *Azerbaycan gencleri*, 25 Haziran 1985.)

169. "Dede Gorgud"un son sahifesi haggında, *Edebiyyat ve incesenet*, 4 Nisan 1986.
170. Redaksiyaya mektub, *Edebiyyat ve incesenet*, 18 Nisan 1986.
171. Dama-dama göl olar, *Edebiyyat ve incesenet*, 8 Ağustos 1986.
172. Orta esrlere aid manzum elmî eser, *Azerbaycan müellimi*, 26 Aralık 1986.
173. şairin bitkin portreti, "B. Vahabzade" filmi haggında, *Kommunist*, 18 Mart 1987.
174. Silsile tedgigatın davamı, *Baki*, 3 Nisan 1987.
175. Poeziya v monologah i stsenah, *Vışka*, 27 May 1987.
(Sahnelerde ve monologlarda poeziya, *Vışka*, 27 Mayıs 1987.)
176. Gergin emeyin behresi, "Azerbaycan Rusça Lüğat", 1. c., *Elm*, Bakı 1986, *Edebiyyat ve incesenet*, 29 Mayıs 1987.
177. Biz Mirza Kâzım beyi yahşı tanıyırız mı?, *Edebiyyat ve incesenet*, 27 Kasım 1987.
178. Söz yaradıcılığına aid orijinan eser, *Edebiyyat ve incesenet*, 8 Nisan 1988.
179. Sözüün gözelliği azlığındadır, *Edebiyyat ve incesenet*, 22 Ocak 1988.
180. Bediî nitgde ictimaf-sosial motivlenme, *Edebiyyat ve incesenet*, 8 Nisan 1988.
181. Sözüün de su kimi letafeti var. İ. Hüseyinov'un dili haggında, *Edebiyyat ve incesenet*, 17 Haziran 1988.
182. Gaşı düzeltdiyimiz yerde, *Edebiyyat ve incesenet*, 2 Aralık 1988.

183. Halg dilinin derinliyiine beled olanda, B. Bayramov'un dili haggında, *Edebiyyat ve incesenet*, 20 Ocak 1989.
184. Ana dili milletin ma'nevî diriliyidir, "Deyirmi stol" arkasında söhbet, *Elm*, 14 Ocak 1989.
185. Ana dili: problemler, mülahizeler, "Deyirmi stol" söhbeti, *Edebiyyat ve incesenet*, 10 Şubat 1989.
186. Epiklik intonasiyası (Gabil dili), *Azerbaycan müellimi*, 22 Şubat 1989.
187. Dilimizin tarihi: onu yahşı (iyi) bilirik mi? (müsahibe), *Azerbaycan genceleri*, 20 Nisan 1989.
188. Kufe mektebi: mübahise davam edir, *Azerbaycan müellimi*, 26 Nisan 1989, n.33.
189. Demiri isti-isti döyerler, *Yeni fikir*, 1 Kasım 1989.
190. Tarih halgındır, yoksa tarihçilerin?, *Azerbaycan*, 12 Aralık 1989.
191. Edebîlikle bedîliyin gaynağı (İ. Şıhlı'nın dili), *Edebiyyat ve incesenet*, 23 Şubat 1990.
192. Azerbaycan halgının soykökü: düşünceler, mülahizeler (M. Seyidov'un kitabı haggında söhbet), *Edebiyyat ve incesenet*, 20 Nisan 1990.
193. Oğuz elinin oğul övladı (Abbas Abdulla haggında), *Edebiyyat ve incesenet*, 18 Mayıs 1990.
194. "Analar hörmetin tutun... (C. Elibeyov haggında), *Edebiyyat ve incesenet*, 1 Mart 1991.
195. Halgın yetkinliyi başga şeydir, *Yeni fikir*, 17 Nisan 1991.
196. Bugünkü Türk elifbaları, *Edebiyyat*, 10 Mayıs 1991.
197. Türklük mücahidi, *Azerbaycan*, 30 Kasım 1992.
198. Üç Memmed'den biri Aslan, *Yeni Müsavat*, 31 Aralık 1992.
199. Halil Rza örneyi, yahud "Aldanma, Halil Rza, aldanma", *Edebiyyat ve incesenet*, 29 Mayıs 1993.

200. Eşitdiklerim ve gördüklerim, *Şehriyar*, 14 Ocak 1993.
201. Dilimiz Türkçedir, *Edebiyyat*, 10 Ocak 1993.
202. Bir daha “Azerbaycan” sözü hakkında, *Cümhuriyyet*, 30 Ocak 1993.
203. Türkün dili tek sevgili, ehsaslı, *Cümhuriyyet*, 6 Şubat 1993.
204. Azerbaycan edebiyatına faydalı bir bakış, *Edebiyyat*.
205. Türk dilli halglar, yoksa Türk halgları, *Cümhuriyyet*, 24 Şubat 1993.
206. “Gaç, at basdı”, *Cümhuriyyet*, 6 Mart 1993.
207. Daş, *Yeni Turan*, 31 Mart 1993.
208. Tahsil: ganun, müellim, dövlet ve cemiyet, I. makale, *Azerbaycan müellimi*, 6 Mart 1994.
209. Tahsil: ganun, müellim, dövlet ve cemiyet, II. makale, *Azerbaycan müellimi*, 6 Mart 1994.
210. Füzûlî ve bugünümüz, *Zaman*, 11 Mayıs 1994.
211. Mecnunsuzlug derdi, I. makale, *Azadlıg*, 14 Mayıs 1994.
212. “Elmsiz şe’r esası yok divar olur ...”, I. makale, *Edebiyyat ve incesenet*, 17 Haziran 1994.
213. Mecnun yangısı ve hasret elemi, II. makale, *Azadlıg*, 2 Haziran 1994.
214. Ali Tebrizli-Halgına eşginin Ferhadı, *Zaman*, 20 Ağustos 1994.
215. Türkün dili tek sevgili, ehsaslı dil olmaz, *Ana yurdum*, 22 Temmuz 1994.
216. “Elmsiz şe’r esası yok divar olur...”, II. makale, *Edebiyyat ve incesenet*, 22 Temmuz 1994.
217. Kerbela seferi - Füzûlî ziyareti, *Zaman*, 8 Ekim 1994.
218. Bir Türkoloji merkez gerekdir, *Zaman*, 4 Ocak 1994.
219. Onun sözü ve özü, *Edebiyyat*, 24 Şubat 1995.
220. Türkçülüğümüzün ve edebiyatımızın veziyyeti, *XXI. asr*, 14 Mart 1995.

221. Adile Ayda ve gedim Türklerin öyrenilmesi, I. makale, *Zaman*, 19 Nisan 1995.
222. Adile Ayda ve gedim Türklerin öyrenilmesi, II. makale, *Zaman*, 29 Nisan 1995.
223. Dil oyun sevmir, *İki sahil*, 9 Haziran 1995.
224. Adile Ayda tarihçi-mifolog kimi, *İki sahil*, 15 Haziran 1995.
225. Türkiye Türkçesi hara gedir?, I. makale, *Zaman*, 23 Ağustos 1995.
226. Türkiye Türkçesi hara gedir?, II. makale, *Zaman*, 26 Ağustos 1995.
227. Halgın ve musiginin dilini eyni bilen sanatkar, *Zaman*, 16 Eylül 1995.
228. Keçmişimizi öyrenmeyince..., *Zaman*, 21 Ekim 1995.
229. Tarihî hegiget berpa olunmalıdır, *Zaman*, 4 Kasım 1995.
230. İş işden keçenden sonra, *Zaman*, 8 Kasım 1995.
231. Aliğa Vahid'in dili, I. makale, *Zaman*, 15 Kasım 1995.
232. Aliğa Vahid'in dili, II. makale, *Zaman*, 22 Kasım 1995.
233. Yene Füzûlî'nin ışığına yığışdıg, *Zaman*, 16 Aralık 1995.
234. Bunı biz demirik, senedler deyir, *Azadlıg*, 16 Aralık 1995.
235. XX. yüzilliyin aruzşünası, *Edebiyyat*, 7 Ocak 1996.
236. Lirik dil gocalmır, *Zaman*, 17 Ocak 1996.
237. Gıpçag çölü haggında elmî ballada, I. makale *Müsavat*, 19 Ocak 1996.
238. Gıpçag çölü haggında elmî ballada, II. makale *Müsavat*, 23 Ocak 1996.
239. Gıpçag çölü haggında elmî ballada, III. makale *Müsavat*, 26 Ocak 1996.
240. Türk dünyası coğrafiyasına hediye, *Zaman*, 31 Ocak 1996.
241. Şe'ri neğme şair, *Zaman*, 24 Nisan 1996.
242. Tefekkürün ve duyğunun birliyi, *Zaman*, 24 Nisan 1996.

Ayrıca Tofiq Hacıyev'in *Azerbaycan Ansiklopedisi*'nde yüze yakın makalesi yayımlanmıştır.

Danışmanlık Yaptığı Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri:

1. Abdullayev Serkan Evezoğlu, Ekspressiv tesdiglik ve inkarlığ, 1971.
2. Azizov Elbrus İslamoğlu, Azerbaycan dili dialekt ve Őivelerinde saitler ahengi, Bakı 1974.
3. Mirzazade Ćimnaz Hadıgızı, Azerbaycan toponimik adları: Arap orta asrlar coğrafi menbelerde, Bakı 1981.
4. Veliyeva Gölhanım Gödretgızı, Azerbaycan dili Őergi AbŐeron Őivelerinin leksikası, Bakı 1984.
5. Caferov Nizami Guluoğlu, Azerbaycan dilinde sade cümlelerin struktur-semantik inkişafı, Bakı 1985.
6. Veliyeva Meftune Vagıfgızı, Azerbaycan halk Şe'rinin poetik fonetikası, Bakı 1986.
7. Abdullayeva Gızılđöl Ağalıgızı, Muasır Azerbaycan edebî dilinin bediî üslûbu, Bakı 1987.
8. Piriyeve Eldar Rizvanoğlu, "Kitabi-Dede Gorgud" dastanlarının dilinde Fars sözlere, Bakı 1989.
9. Hasanzade Nazım Nerimanoğlu, "Kitabi-Dede Gorgud"un dilinde terminoloji eksika, Bakı 1990.
10. Azizov Elbrus İslamoğlu, Azerbaycan dilinin tarihî dialektologiyası, Bakı 1990 (doktora).
11. Caferov Nizami Guluoğlu, XVIII. asr Azerbaycan edebî dili, Bakı 1991 (doktora).
12. Sadığova Sevda Muradhangızı, "Debistan" jurnalının dili.
13. Hanmemmedov Gember Őamilođlu, "Kitabi-Dede Gorgud"un dilinde

Arab sözleri.

14. Habibova Gamerhanım Ramizgızı, Orhon kitabeleri ve Kitabi-Dede Gorgud'un dili.
15. Calilova Semaye Ahmedgızı, Füzûlî dilinin frazeologiyası.

Prof.Dr. Tofig Hacıyev Hakkında Bibliyografya:

1. Gurbanov A., İbrahim B., Tofig İsmayıl oğlu Hacıyev, *Azərbaycan dilçiləri*, Bakı, API neşri 1970, s. 46.
2. Meşediyev G., Yusifov G., Satira dili, *Bakı*, 2 Nisan 1976.
3. Maherremova R., Dilimizin tarihine dair giymetli eseri, *Azərbaycan müellimi*, 26 Ocak 1977.
4. Veliyev K., Edebî dilimizin tarihi öyrenilir, *Azərbaycan gencleri*, 7 Temmuz 1977.
5. Veliyev K., Zeynalov A., İstoriya azərbaydjanskogo literaturnogo yazıka, *Sovetskaya tyurkologiya*, 1977, n.5, s. 69-71.
(Veliyev K., Zeynalov A., Azərbaycan edebî dilinin tarihi, *Sovetskaya tyurkologiya*, 1977, n.5, s. 69-71.)
6. Hasanov H., Yazıçı dilinin tehlihi, *Edebiyyat ve incesenet*, 4 Ocak 1980.
7. Halilov G., Sabire layıg, *Azərbaycan müellimi*, 1 Temmuz 1981.
8. Musayev M., An'ane ve novatorluğun tedgigi, *Azərbaycan*, 1982, n.2, s. 184-187.
9. Aslanov V., Abdullayev K., Sabir: İlk araştıranlar ve selefleri, *Sovetskaya tyurkologiya*, 1982, n.6, s. 93-94.
10. Aslanov V., Abdullayev K., M. E. Sabir haggında yeni tedgigat, *Ulduz*, 1982, n.12, s. 49-50.
11. Budagov Z., Gerekli kitab, *Edebiyyat ve incesenet*, 11 Mayıs 1984.

12. Caferova S., Azərbaycan dili tarixi, *Kirovobad kommunisti*, 5 Temmuz 1983.
13. Verdizade S., Memmedzade H., Gartal hisletli insan, *Hudaferin*, 13 Temmuz 1991.
14. Memmedov C., Nesrimiz şe'rimiz dilimiz, *Edebiyyat*, 16 Ağustos 1991.
15. Musayev M., Kazımov İ., Edebî dilimizin gaygıları, *Azərbaycan*, 1991, n.9-10, s.184-186.
16. Tebrik ederik, *Zaman*, 17 Kasım 1995.
17. Tofik Hacıyev, *Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Bülteni 1994 Mayıs-Eylül*, Sayı: 21-22, Cilt: VII, Ankara 1995.
18. Ahmedov T., *Azərbaycan Yazıçıları*, Bakı 1995.

Prof.Dr. Tofiq Hacıyev'in bu çalışmalarına dikkat edildiğinde Türk dili ve edebiyatının değişik sahalarındaki pek çok ilginç konusunu gündeme getirerek ele aldığı, kendisinin ve muhtemelen Azerbaycan'daki ilim çevresinin dikkate değer görüşlerini de zikrettiğini görüyoruz. Türkiye'deki araştırmacıların da bu çalışmalardan faydalanmasıyla sonuçta eğer varsa farklı bakış açılarının ortaya çıkarılması Türkoloji alanı için bir katkı olacaktır. Ancak bunun gerçekleşebilmesi için yazarın belli başlı makale ve kitaplarının Türkiye Türkçesine kazandırılması gerekecektir. Bu tür bir çalışma sadece Prof.Dr. Tofiq Hacıyev için değil Türk cumhuriyeti ve topluluklarında bu tür çalışma yapan ilim adamlarının eserleri için de düşünülmelidir.

Türkoloji alanına bu verimli ve yararlı çalışmalarıyla büyük katkı sağlayan hocamız Prof.Dr. Tofiq Hacıyev'e bu vesileyle sağlık, uzun ömür diliyoruz ve daha nice başarılı çalışmalarını bekliyoruz.